

Krystyna Przybylska

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Atrakcyjność inwestycyjna krajów Unii Europejskiej dla polskich przedsiębiorstw

1. Wprowadzenie

Klimat inwestycyjny to pojęcie często używane zarówno przez polityków, jak i ekonomistów debatujących o sytuacji gospodarczej kraju czy regionu. Najczęściej określenie to towarzyszy dyskusji na temat bezpośrednich inwestycji zagranicznych, a dokładniej, ich lokalizacji oraz sposobów ich przyciągania. Klimat inwestycyjny można zdefiniować jako ogół warunków charakteryzujących miejsce lokalizacji zagranicznych inwestycji bezpośrednich, oceniany zazwyczaj z punktu widzenia potencjalnego inwestora.

Bardzo podobnie definiuje się atrakcyjność inwestycyjną, którą traktuje się często jako synonim klimatu inwestycyjnego, a na którą składa się zespół korzyści i niedostatków miejsca lokalizacji zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Inaczej, można ją określić jako zdolność skłonienia zagranicznych inwestorów do wyboru konkretnego regionu lub kraju jako miejsca ich działalności gospodarczej poprzez oferowanie im kombinacji korzyści wynikających z wybranej lokalizacji. Jest to zatem wartość użytkowa obszaru jako miejsca lokalizacji zagranicznych inwestycji, na którą składa się wiele czynników, takich m.in. jak: jakość środowiska makroekonomicznego, dostęp do szeroko pojętej infrastruktury, wielkość i chłonność rynku kraju goszczącego, jakość kapitału ludzkiego, struktura branżowa gospodarki, regulacje prawne działalności gospodarczej, poziom cen czynników wytwórczych.

Obydwa pojęcia – atrakcyjność inwestycyjna i klimat inwestycyjny – określają konkurencyjność regionów, która zależy od warunków otoczenia regionalnego, pozwalających na uzyskanie przewagi konkurencyjnej działającym tam przedsiębiorstwom¹.

Prezentowane w artykule badania mają na celu opracowanie rankingu atrakcyjności inwestycyjnej 26 krajów Unii Europejskiej z punktu widzenia polskiego przedsiębiorstwa chcącego dokonać ekspansji zagranicznej na te rynki. Dodatkowym celem jest połączenie badanych krajów w grupy o podobnym klimacie inwestycyjnym. W badaniach uwzględniono następujące czynniki lokalizacyjne kształtujące klimat inwestycyjny²:

1. Czynniki makroekonomiczne:
 - wzrost gospodarczy,
 - inflacja,
 - bezrobocie.
2. Czynniki wynikające z motywów podejmowania zagranicznych inwestycji bezpośrednich:
 - 1) czynniki o charakterze rynkowym:
 - wielkość rynku kraju goszczącego mierzona liczbą mieszkańców,
 - chłonność rynku mierzona PKB *per capita*;
 - 2) czynniki o charakterze kosztowym:
 - jednostkowy koszt pracy,
 - podatki,
 - koszty energii elektrycznej i gazu.
3. Czynniki kształtujące otoczenie biznesowe w kraju goszczącym:
 - procedura zakładania przedsiębiorstwa,
 - łatwość prowadzenia interesów,
 - poziom korupcji.

2. Determinanty klimatu inwestycyjnego krajów Unii Europejskiej

Czynniki makroekonomiczne

Podstawowe czynniki obrazujące sytuację makroekonomiczną w krajach Unii Europejskiej, uwzględnione w badaniach, to: stopa wzrostu PKB, stopa inflacji i stopa bezrobocia. Zostały one przedstawione w tabeli 1.

¹ T. Markowski, *Od konkurencyjności zasobów do konkurencyjności regionów*, „Samorząd Terytorialny” 1996, nr 12, s. 13.

² K. Przybylska, *Determinanty zagranicznych inwestycji bezpośrednich w teorii ekonomicznej*, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków 2001, s. 173.

Tabela 1. Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne w krajach Unii Europejskiej w 2007 r. (w %)

Kraj	Stopa wzrostu PKB	Stopa inflacji	Stopa bezrobocia
Austria	3,5	2,2	3,8
Belgia	3,0	1,8	7,3
Bułgaria	6,3	7,6	5,2
Cypr	4,1	2,2	3,8
Czechy	6,8	3,0	4,3
Dania	3,3	1,7	3,4
Estonia	10,0	6,7	6,5
Finlandia	4,9	1,6	6,5
Francja	3,9	1,6	7,9
Grecja	2,2	3,0	7,6
Hiszpania	4,5	2,8	12,5
Holandia	3,4	1,6	2,7
Irlandia	5,7	2,9	6,7
Litwa	7,8	5,8	6,6
Luksemburg	6,4	2,7	5,1
Łotwa	12,2	10,1	8,1
Malta	3,8	5,8	3,8
Niemcy	3,2	2,3	7,1
Portugalia	1,4	2,4	7,9
Rumunia	7,9	4,9	5,8
Słowacja	8,5	1,9	8,9
Słowenia	5,8	3,8	4,1
Szwecja	4,2	1,7	6,3
Węgry	4,0	7,9	7,8
Wielka Brytania	2,9	2,3	6,3
Włochy	2,0	2,0	6,8

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa>.

Wzrost gospodarczy i jego prognoza na przyszłość to jeden z najważniejszych wskaźników makroekonomicznych. Z powodu międzynarodowego kryzysu finansowego 2007 r. był ostatnim okresem wzrostu gospodarczego dla krajów Unii Europejskiej. Liczne badania korelacji między stopą wzrostu PKB a wielkością napływu zagranicznych inwestycji bezpośrednich do kraju goszczącego wskazują, że jest do związek pozytywny i silny. Z tabeli 1 wynika, że najwięk-

szy wzrost gospodarczy w 2007 r. odnotowano w krajach, które do Unii zostały przyjęte w 2004 r.

Inflacja jest źródłem niepewności, zarówno dla producentów, jak i konsumentów, zwłaszcza w gospodarce, w której utrwała się tendencja wzrostu cen. W przedsiębiorstwie inflacja wpływa przede wszystkim na kształtowanie się kosztów produkcji, a więc i cen wytwarzanych produktów. Ceny i koszty w warunkach inflacji rosną zazwyczaj w różnym tempie i w niejednakowym stopniu w różnych branżach, co powoduje, że tempo i kierunki zmian w strukturze dochodów i kosztów przedsiębiorstwa są zróżnicowane. W warunkach inflacji maleje skłonność do długoterminowych inwestycji na rzecz inwestycji spekulacyjnych. Powoduje to większe trudności w przewidywaniu cyrkulacji kapitału, co wzmacnia ryzyko gospodarcze. Poziomą inflację, z uwagi na jej wieloraki wpływ, jest jednym z podstawowych czynników branych pod uwagę w badaniach dotyczących gospodarek narodowych. Wskaźnik ten uwzględniono także w niniejszej analizie. W 2008 r. najniższą inflację odnotowano w Portugalii, Holandii i Irlandii, najwyższą natomiast w krajach nadbałtyckich – Litwie, Łotwie i Estonii oraz w Bułgarii. W Polsce w okresie od sierpnia 2007 r. do sierpnia 2008 r. inflacja wyniosła 4,4%.

Sytuacja na rynku pracy oraz wynikające z niej uwarunkowania społeczno-ekonomiczne wpływają na jakość, bezpieczeństwo i stosunek do pracy. Stopa bezrobocia w niniejszych badaniach będzie obrazować sytuację na rynku pracy. W krajach należących do Unii Europejskiej w 2007 r. kształtowała się ona na poziomie między 2,7% (Holandia) a 12,5% (Bułgaria). Trudno jednoznacznie stwierdzić, jaki jest wpływ bezrobocia w kraju goszczącym na przyciąganie zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Niewątpliwie może ono ułatwić znalezienie pracowników chętnych do pracy przy niższych płacach.

Czynniki rynkowe

Podstawowymi czynnikami rynkowymi, które bierze pod uwagę przedsiębiorstwo dokonujące ekspansji na rynek zagraniczny, jest wielkość rynku oraz jego chłonność. W celu określenia wielkości rynku wykorzystuje się liczbę mieszkańców danego kraju. Natomiast chłonność rynku jest to kategoria niezwykle trudna do zmierzenia. Zazwyczaj w celu jej zbadania stosuje się ankiety, wywiady i badania sondażowe przeprowadzane wśród kupujących. Jednak na podstawie studiów literatury przedmiotu można stwierdzić, że wskaźnikiem wykorzystywanym do pomiaru chłonności rynku może być także poziom PKB *per capita* mierzony parytetem siły nabywczej. Dane zawarte w tabeli 2 przedstawiają dodatkowo relację PKB *per capita* w poszczególnych krajach Unii Europejskiej do średniego poziomu obliczonego dla całej Unii (100%). Jest to jeden z najważniejszych i najczęściej stosowanych wskaźników w międzynarodowych

Tabela 2. Rynkowe czynniki lokalizacji zagranicznych inwestycji bezpośrednich w krajach Unii Europejskiej w 2007 r.

Kraj	Populacja (w mln)	PKB <i>per capita</i> (UE-27 = 100%)	PKB <i>per capita</i> (w euro)
Austria	8299	128,2	32 600
Belgia	10 667	118,1	31 100
Bułgaria	7640	38,1	3 800
Cypr	779	90,8	19 900
Czechy	10 381	82,0	12 400
Dania	5 472	122,8	41700
Estonia	1 342	72,1	11400
Finlandia	5277	116,2	34 000
Francja	63392	111,3	29 800
Grecja	11 171	97,9	34 600
Hiszpania	44 475	106,9	23 400
Holandia	16 357	130,9	34 600
Irlandia	4313	146,3	42 600
Litwa	3 385	60,3	8 300
Luksemburg	476	276,4	75 200
Łotwa	2 281	58,0	8 800
Malta	408	77,5	13 200
Niemcy	82 315	113,2	29 500
Portugalia	10 599	74,7	15400
Rumunia	21 565	40,7	5 600
Słowacja	5 093	68,6	10 200
Słowenia	2 010	88,8	16 600
Szwecja	9 113	126,2	36 300
Węgry	10 066	63,5	10 100
Wielka Brytania	60 817	116,2	33 200
Włochy	59 1313	101,4	25 900

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, 2008, www.ec.europa.eu/eurostat.

porównaniach. Przedstawia nie tylko poziom rozwoju gospodarki, ale na jego podstawie można również wnioskować o wielu innych czynnikach, m.in. takich jak poziom zamożności mieszkańców, który wpływa nie tylko na wielkość popytu, ale także na jego strukturę.

Na podstawie analizy danych zawartych w tabeli 2 można wyciągnąć następujące wnioski:

– biorąc pod uwagę wielkość populacji, rynki: niemiecki, francuski, brytyjski, włoski i hiszpański dają polskim przedsiębiorstwom największe możliwości zbytu. Czynnikiem ten jest najważniejszy dla tzw. zagranicznych inwestycji bezpośrednich poszukujących rynków. Wymienione kraje łącznie zamieszkuje ok. 246 mln ludności, co stanowi prawie połowę populacji Unii Europejskiej;

– krajem o najwyższym PKB *per capita* w Unii Europejskiej jest Luksemburg, osiągając prawie trzykrotnie lepszy wskaźnik od średniej unijnej. Jednocześnie zamieszkuje go zaledwie 472 tys. osób, co powoduje, że Luksemburg po Malcie jest krajem o najmniejszej liczbie ludności w Unii. Najniższy poziom rozwoju mierzony PKB *per capita* występuje w krajach przyjętych do Unii Europejskiej w 2007 r., tj. Bułgarii i Rumunii, odpowiednio 38,1% i 40,7% przeciętnego dla UE-27 w 2007 r. Dla porównania wskaźnik ten dla Polski wynosi 52%.

Czynniki kosztowe

Do czynników o charakterze kosztowym, a więc ważnych dla przedsiębiorstw poszukujących za granicą tańszych czynników wytwórczych, można zaliczyć: przeciętną płacę roczną brutto, jednostkowy koszt pracy i jego zmianę, cenę energii elektrycznej i gazu oraz podatki.

Płace stanowią jeden z podstawowych kosztów działalności gospodarczej, szczególnie w pracochłonnych gałęziach przemysłu i usługach. Przeciętna roczna płaca brutto w krajach Unii Europejskiej jest bardzo zróżnicowana, w 2007 r. przyjmuje wartość od 2195 euro dla Bułgarii do 48 307 euro dla Danii. W Polsce wynosiła ona 6270 euro, a więc kraje, w których płaca ta jest niższa, pozostają w kręgu zainteresowania polskich inwestorów. Należą do nich: Litwa (3017 euro), Rumunia (3713), Łotwa (6113) i Estonia (6113).

Ważnym wskaźnikiem informującym polskiego inwestora o potencjalnych kosztach osobowych jest również godzinowy koszt pracy, obejmujący godzinową stawkę płac i wydatki okołopłacowe ponoszone przez pracodawcę. Na najwyższym poziomie kształtują się one w Danii (34,74 euro), Szwecji (33,30) i Luksemburgu (33,00), natomiast na najniższym w Bułgarii (1,89), Rumunii (3,41) i na Łotwie (4,41). Niskie koszty pracy, a także trend ich zmian, są ważnymi czynnikami przede wszystkim dla zagranicznych inwestycji bezpośrednich poszukujących tanich zasobów pracy. Wzrostowy trend jednostkowego kosztu pracy powoduje utratę konkurencyjności potencjalnego miejsca lokowania inwestycji zagranicznych. Niestety, bardzo trudno oszacować zmiany kosztów pracy dla lat przyszłych, mające istotne znaczenie dla firm wybierających geograficzny kierunek ekspansji. Trend zmian powyższego wskaźnika można natomiast ocenić na podstawie danych z lat ubiegłych. Z porównania wynika, że koszty pracy w 2007 r. najbardziej wzrosły na Łotwie – o ponad 10%, w Estonii – 8,4%

i Bułgarii – 5,9% (tabela 3). Natomiast w wielu krajach zanotowano ich spadek, co powinno być impulsem do przyciągania zagranicznych inwestycji. Największy spadek jednostkowego kosztu pracy odnotowano w Portugalii – aż o 2,3%. Dla porównania w Polsce na przestrzeni 2007 r. godzinowy koszt pracy zwiększył się o 3% i wynosił 6,78 euro.

Tabela 3. Koszty pracy w krajach Unii Europejskiej w 2007 r.

Kraj	Przeciętna płaca roczna brutto (w euro)	Godzinowy koszt pracy (w euro)	Procentowa zmiana godzinowego kosztu pracy 2008/2007
Austria	36 673	21,61	-1,0
Belgia	37 674	32,68	1,1
Bułgaria	2 196	1,89	5,9
Czechy	11 310	11,98	3,8
Cypr	8 284	7,88	-1,1
Dania	48 307	34,74	2,2
Estonia	6 113	6,60	8,4
Finlandia	34 080	27,87	-1,5
Francja	30 521	25,25	-0,4
Grecja	16 739	13,37	1,4
Hiszpania	21 150	16,39	-0,3
Holandia	38 700	27,41	0,5
Irlandia	40 462	16,54	3,2
Litwa	3 017	5,09	-1,5
Luksemburg	43 621	33,00	1,0
Łotwa	5 221	4,41	10,3
Malta	11 669	8,69	3,6
Niemcy	42 382	27,80	-1,5
Portugalia	15 930	6,78	-2,3
Rumunia	3 715	3,41	3,6
Słowacja	7 040	6,41	-0,9
Słowenia	.	12,09	-1,0
Szwecja	35 084	33,30	1,2
Węgry	7 840	7,13	1,4
Wielka Brytania	44 496	27,19	-1,6
Włochy	.	21,39	-9,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, 2008, www.ec.europa.eu/eurostat.

Ważnym kosztem produkcji dla przedsiębiorstw wykorzystujących w dużym stopniu energię elektryczną i gaz są ceny tych czynników wytwórczych. Zostały one przedstawione w tabeli 4.

Tabela 4. Ceny energii elektrycznej i gazu dla przedsiębiorstw przemysłowych w 2007 r. (w euro)

Kraj	Ceny energii elektrycznej (za 100 kWh)	Ceny gazu (za 1 GJ)
Austria	11,43	13,27
Belgia	11,73	8,47
Bułgaria	5,62	6,24
Cypr	12,26	–
Czechy	9,30	7,81
Dania	10,74	8,16
Estonia	6,30	4,36
Finlandia	6,89	9,87
Francja	7,01	9,26
Grecja	7,61	–
Hiszpania	9,87	8,21
Holandia	12,25	11,59
Irlandia	12,77	16,73
Litwa	6,46	7,10
Luksemburg	10,54	10,45
Łotwa	5,23	6,24
Malta	9,42	–
Niemcy	12,72	15,79
Portugalia	9,03	8,15
Rumunia	10,02	8,71
Słowacja	11,11	9,52
Słowenia	8,90	9,52
Szwecja	6,31	12,21
Węgry	9,84	–
Wielka Brytania	11,44	12,75
Włochy	15,26	9,88

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat Yearbook 2009.

Na pewno polscy przedsiębiorcy nie będą lokować produkcji energochłonnej we Włoszech, w Irlandii i Niemczech, gdzie cena za 1 kWh wynosi odpowiednio: 15,26; 12,77; 12,72 euro i jest najwyższa w Unii Europejskiej. Natomiast najniższe ceny energii elektrycznej są w Bułgarii, na Łotwie, w Estonii i Szwecji. Z kolei Irlandia, Niemcy i Austria nie będą przyciągać przedsiębiorstw poszukujących taniego gazu, gdyż w krajach tych cena tego nośnika energii jest najwyższa wśród unijnych krajów. Najniższa cena gazu jest w Estonii (4,36 euro za 1 GJ) i jest ona prawie czterokrotnie niższa od ceny gazu w Irlandii (16,73 euro).

Kolejnym, bardzo ważnym czynnikiem branym pod uwagę przy podejmowaniu decyzji o ekspansji zagranicznej jest wysokość podatków. Dla przedsiębiorstwa najważniejsza jest wielkość podatku dochodowego, zwanego także niekiedy w przypadku firm podatkiem korporacyjnym. Duże znaczenie ma również podatek pośredni VAT. Spośród krajów Wspólnoty zdecydowanie najatrakcyjniejsza pod tym względem jest Estonia, gdzie osoby prawne zwolnione są z podatku dochodowego pod warunkiem zainwestowania wypracowanego zysku w rozwój firmy. Przyjazne przedsiębiorstwom w zakresie opodatkowania są również: Irlandia, Bułgaria, Łotwa, Litwa, Rumunia, Słowacja oraz Węgry. Najwięcej pieniędzy trzeba oddać do budżetu Belgii, Francji, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, Włoch oraz Danii.

Tabela 5. Wysokość podatków w krajach Unii Europejskiej w 2007 r. (w %)

Kraj	Najwyższa stopa podatkowa od dochodów korporacyjnych	Podstawowa stopa podatku VAT
Austria	25	20
Belgia	34	21
Bułgaria	10	20
Cypr	10	15
Czechy	21	19
Dania	25	25
Estonia	30	16
Finlandia	26	22
Francja	34	22
Grecja	29	19
Hiszpania	35	16
Holandia	25	19
Irlandia	12,5	21
Litwa	15	18

cd. tabeli 5

Kraj	Najwyższa stopa podatkowa od dochodów korporacyjnych	Podstawowa stopa podatku VAT
Luksemburg	29,6	15
Łotwa	15	18
Malta	35	18
Niemcy	16	16
Portugalia	26,5	21
Rumunia	16	9
Słowacja	19	19
Słowenia	25	20
Szwecja	22	25
Węgry	20	20
Wielka Brytania	30	17,5
Włochy	31,4	20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, 2008, www.ec.europa.eu/eurostat.

Czynniki kształtujące otoczenie biznesowe

Procedura zakładania przedsiębiorstwa określa proces rejestracji firmy za granicą. Obrazuje on liczbę niezbędnych procedur przy jej zakładaniu oraz średnią liczbę dni potrzebnych na załatwienie wszystkich formalności związanych z założeniem działalności gospodarczej. Z danych przedstawionych w tabeli 6 wynika, że najmniej problemów z biurokracją mają przedsiębiorcy inwestujący w Belgii, Finlandii i Szwecji. Najszybciej procedura rejestracji przebiega w Belgii (4 dni), Danii, Portugalii oraz na Węgrzech, natomiast najdłużej – w Bułgarii i Hiszpanii. Dla porównania, czas założenia przedsiębiorstwa w Polsce oszacowano na 31 dni, a liczbę niezbędnych w tym celu procedur – 12.

Bank Światowy do tworzenia rankingu „Doing business” oceniającego stopień łatwości prowadzenia działalności gospodarczej za granicą, wykorzystuje informacje uzyskane ze 178 krajów, dotyczące: liczby procedur niezbędnych do rozpoczęcia prowadzenia biznesu, prawa licencyjnego, możliwości zatrudnienia, zakupu nieruchomości, otrzymania kredytu, wspierania inwestorów, systemu podatkowego, handlu zagranicznego, warunków zamknięcia firmy. W 2008 r. Polska znalazła się w tym rankingu na 74 miejscu wśród 178 analizowanych krajów.

Kolejnym wskaźnikiem, który uwzględniono w badaniach, jest indeks percepcji korupcji (*corruption perceptions index* – CPI), sporządzany co roku przez Transparency International. Indeks ten ukazuje postrzeganie korupcji w danym

Tabela 6. Liczba procedur oraz liczba dni niezbędnych do rejestracji działalności gospodarczej w krajach Unii Europejskiej w 2008 r.

Kraj	Miejsce w rankingu	Liczba procedur	Okres założenia firmy (w dniach)
Austria	25	8	28
Belgia	19	3	4
Bułgaria	46	4	49
Czechy	56	10	17
Dania	5	4	6
Estonia	17	5	7
Finlandia	13	3	14
Francja	31	5	7
Grecja	100	15	38
Hiszpania	38	10	47
Holandia	21	6	10
Irlandia	8	4	13
Litwa	26	7	26
Luksemburg	42	6	26
Łotwa	22	5	16
Niemcy	20	9	18
Portugalia	37	7	7
Rumunia	48	6	14
Słowacja	32	9	25
Słowenia	55	9	60
Szwecja	14	3	15
Węgry	45	4	16
Wielka Brytania	6	6	13
Włochy	53	6	10

Uwaga: brak danych dla Malty i Cypru.

Źródło: Raport „Doing business 2008”, World Bank and International Finance Corporation, 2008, www.doingbusiness.org.

kraju przez ludzi biznesu i analityków z całego świata, w tym ekspertów zamieszkałych w ocenianym kraju. Każdy kraj oceniany jest w skali od 10 (największa przejrzystość) do 0 (największa korupcja). Ranking układany jest według liczby uzyskanych punktów, od największej do najmniejszej. I tak w zestawieniu za 2007 r. pierwsze miejsce zajęły Dania i Finlandia. Szwecja była czwarta, Holandia siódma, a Luksemburg i Wielka Brytania uplasowały się na dwuna-

stym miejscu. Polska znalazła się na 61 miejscu spośród 179 krajów z indeksem 4,2. Im mniejsza skala korupcji w danym kraju, tym łatwiej prowadzi się tam działalność. Spośród krajów Unii Europejskiej najwięcej przeszkód w tym zakresie można napotkać w Rumuni, Bułgarii, Grecji, na Litwie, Łotwie i w Słowacji.

Tabela 7. Indeks percepcji korupcji dla krajów Unii Europejskiej w 2007 r.

Kraj	Miejsce wśród krajów UE	Indeks CPI
Austria	7	8,1
Belgia	11	7,1
Bułgaria	26	4,1
Cypr	17	5,2
Czechy	19	5,3
Dania	1	9,4
Estonia	14	6,5
Finlandia	1	9,4
Francja	10	7,3
Grecja	24	4,6
Hiszpania	12	6,7
Holandia	4	9,0
Irlandia	9	7,5
Litwa	22	4,8
Luksemburg	5	8,4
Łotwa	22	4,8
Malta	16	5,8
Niemcy	8	7,8
Portugalia	14	6,5
Rumunia	27	3,7
Słowacja	21	4,9
Słowenia	13	6,6
Szwecja	3	9,3
Węgry	17	5,3
Wielka Brytania	5	8,4
Włochy	19	5,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Transparency International Corruption Perceptions Index 2008, www.icgg.org/corruption.cpi.

3. Metoda badawcza

W analizie klimatu inwestycyjnego istotną rolę mogą odegrać metody taksonomiczne³. Umożliwiają one klasyfikację różnie określonych obiektów badawczych, w tym wypadku krajów Unii Europejskiej, z punktu widzenia wielu cech diagnostycznych. Wyodrębnione grupy krajów charakteryzują się zbliżonym poziomem określających je wskaźników, a różnice pomiędzy grupami są wyraźnie określone. Można to przedstawić w postaci trójwymiarowej macierzy:

$$Z = [Z_{ijt}],$$

gdzie:

$i = 1, \dots, k$ – numeracja jednostek przestrzennych,

$j = 1, \dots, l$ – numeracja cech diagnostycznych,

$t = 1, \dots, m$ – zmienna czasowa.

Powyższa macierz stanowi podstawę stosowania różnych metod taksonomicznych, które najprościej możemy podzielić na liniowe i nieliniowe⁴. Metody liniowe umożliwiają dokonanie klasyfikacji państw według układu hierarchicznego, dając rezultaty w postaci rankingu – od kraju najbardziej atrakcyjnego do najmniej atrakcyjnego. Metody nieliniowe natomiast pozwalają na dokonanie grupowania obiektów z punktu widzenia zarówno absolutnego poziomu cech diagnostycznych, jak i układu ich wzajemnych proporcji. W przeprowadzonych badaniach wykorzystano jedną metodę liniową – metodę wzorca rozwoju oraz jedną metodę nieliniową – metodę Warda.

Metoda wzorca rozwoju

W metodzie wzorca rozwoju⁵ konstruuje się syntetyczny wskaźnik rozwoju zbudowany na podstawie mierników cząstkowych. Jest to jedna z najczęściej stosowanych metod w badaniu obiektów wielocechowych⁶. Wyszczególnione wskaźniki przyjęto za mierniki cząstkowe o charakterze stymulant oraz destymulant, które służą ustaleniu miernika syntetycznego.

Przyjęte do badań cechy typologiczne poddano standaryzacji zgodnie z formułą:

³ T. Grabiński, S. Wydymus, A. Zeliaś, *Metody taksonomii numerycznej w modelowaniu zjawisk gospodarczych*, PWN, Warszawa 1989.

⁴ S. Klima, *Problemy zarządzania ochroną środowiska w gminie*, Opress, Kraków 1994, s. 101.

⁵ Z. Hellwig, *Zastosowanie metody taksonomicznej do typologicznego podziału krajów ze względu na poziom ich rozwoju oraz zasady i strukturę wykwalifikowanych kadr*, „Przegląd Statystyczny” 1968, nr 4, s. 307.

⁶ M. Stec, *Analiza porównawcza miar syntetycznych rozwoju społeczno-gospodarczego województw*, „Wiadomości Statystyczne” 2007, nr 6.

$$t_{ij} = \frac{X_{ij} - \bar{X}_j}{S_j},$$

gdzie:

t_{ij} – standaryzowane wartości j -tej cechy w i -tym państwie,

X_{ij} – wartości empiryczne j -tej cechy w i -tym państwie,

\bar{X}_j – średnia arytmetyczna j -tej cechy,

S_j – odchylenie standardowe j -tej cechy.

W wyniku przeprowadzonej standaryzacji wartości cech typologicznych badanej zbiorowości otrzymano macierz standaryzowanych wartości cech. Na podstawie tych wystandaryzowanych cech obliczono syntetyczne miary atrakcyjności poszczególnych krajów Unii Europejskiej za pomocą metody wzorca rozwoju⁷. Polega ona na obliczeniu syntetycznego wskaźnika taksonomicznej „odległości” danego kraju od teoretycznego wzorca, czyli państwa najbardziej konkurencyjnego i atrakcyjnego z punktu widzenia polskiego przedsiębiorcy, według wzoru:

$$d_i = 1 - \frac{c_{oi}}{c},$$

przyjmując:

$$c_{oi} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (t_{oj} - t_{ij})^2}$$

$$c = c_s + 2s_c,$$

gdzie:

d_i – syntetyczny wskaźnik rozwoju,

t_{ij} – wartość standaryzowana cech wyjściowych (j -ta cecha dla i -tego państwa),

t_{oj} – standaryzowana wartość jednostki modelowej,

c_s – średnia arytmetyczna taksonomicznych odległości,

s_c – odchylenie standardowe taksonomicznych odległości.

Metoda wzorca rozwoju umożliwia, na podstawie obliczonych taksonomicznych wskaźników, ustalenie rankingu państw według stopnia ich atrakcyjności. Pozwalają na to wartości syntetyczne wskaźników atrakcyjności (d_i), które mieszczą się w przedziale 0–1. Zgromadzone dane wyjściowe były wyrażone w różnych jednostkach miary i miały różne obszary zmienności, dlatego też zastosowano procedurę standaryzacji, dzięki której dokonano normalizacji zmiennych. Wynikiem końcowym zastosowanej procedury obliczeniowej jest zmienna

⁷ Tak zwana metoda Hellwiga.

zagregowana (syntetyczna), na podstawie której sporządzono ranking badanych państw, według kryterium malejącej wartości miernika syntetycznego.

Metoda Warda

Metoda Warda⁸ jest jednym z najczęściej stosowanych nieliniowych algorytmów aglomeracyjnych. W metodzie tej poszczególne klasyfikowane obiekty traktuje się wstępnie jako grupy jednoelementowe, a proces grupowania polega na stopniowej redukcji liczby grup poprzez kolejne ich łączenie na podstawie kryterium związanego z ich wzajemną odległością w wielowymiarowej przestrzeni przyjętych wskaźników. W tym celu należy znaleźć na wstępie minimalny element skonstruowanej macierzy odległości taksonomicznych Euklidesa i na tej podstawie łączy się w jedną grupę dwa odpowiadające tej odległości państwa. W następnym kroku oblicza się odległości nowo powstałej grupy od pozostałych ich skupień, budując tym samym nową macierz odległości o wymiarze zredukowanym o jeden w stosunku do iteracji poprzedniej.

Odległość taksonomiczną nowej grupy od wszystkich pozostałych oblicza się w metodzie Warda za pomocą wzoru:

$$d_{ir} = \frac{k_i + k_p}{k_i + k_r} \cdot d_{ip} + \frac{k_i + k_q}{k_i + k_r} \cdot d_{iq} - \frac{k_i}{k_i + k_r} \cdot d_{pq},$$

gdzie:

d – odległość taksonomiczna między grupami,

k – liczebność odpowiednich grup.

Takie postępowanie kontynuuje się, stopniowo redukując coraz bardziej wymiary skonstruowanej macierzy mierników odległości taksonomicznej, uzyskując coraz mniejszą liczbę klasyfikowanych grup. Decyzje o przerwaniu postępowania iteracyjnego i wyborze określonego wariantu grupowania podejmuje się najczęściej arbitralnie w zależności od potrzeb analitycznych⁹.

4. Prezentacja wyników badań

Według obliczeń dokonanych za pomocą taksonomicznej metody wzorca do najbardziej atrakcyjnych krajów dla inwestorów z Polski należą gospodarki starej Unii, gdyż aż osiem z nich zajmuje kolejne miejsca w rankingu. Na pierwszym miejscu znalazła się Irlandia (tabela 8), której gospodarka rozwijała się

⁸ J.H. Ward, *Hierarchical Grouping to Optimise an Objective Functions*, „Journal of the American Statistical Association” 1963, vol. 58.

⁹ S. Klima, *op. cit.*, s. 104.

niezwykle szybko na przestrzeni kilkunastu ostatnich lat. Jest idealnym przykładem wykorzystania możliwości, jakie daje członkostwo w Unii Europejskiej. Z biednego kraju przystępującej w 1973 r. do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej stała się jedną z najprężniejszych gospodarek starego kontynentu pierwszej dekady XXI w. Oprócz wysokiego tempa wzrostu gospodarczego, bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na atrakcyjność tego kraju są niskie podatki, szczególnie najniższy w Europie podatek dochodowy od osób prawnych, który wynosi 12,5%. Polski przedsiębiorca, rozpoczynając działalność w tym kraju, napotka niewielkie bariery proceduralne związane z prowadzeniem działalności gospodarczej. Rejestracja spółki trwa średnio 13 dni roboczych, a jednoosobowej działalności gospodarczej nawet krócej.

Tabela 8. Wyniki badań przeprowadzonych dynamiczną metodą wzorca

Miej-sce	Kraj	Syntetyczny wskaźnik rozwoju d_i	Miej-sce	Kraj	Syntetyczny wskaźnik rozwoju d_i
1	Irlandia	0,972669	14	Czechy	0,572386
2	Wielka Brytania	0,969060	15	Słowacja	0,535374
3	Luksemburg	0,955247	16	Włochy	0,516026
4	Niemcy	0,939677	17	Rumunia	0,470406
5	Francja	0,922170	18	Słowenia	0,460688
6	Finlandia	0,880405	19	Litwa	0,335065
7	Holandia	0,874578	20	Łotwa	0,255706
8	Dania	0,828307	21	Portugalia	0,119095
9	Estonia	0,816230	22	Bułgaria	0,097174
10	Szwecja	0,796927	23	Hiszpania	0,072866
11	Austria	0,792717	24	Cypr	0,068341
12	Belgia	0,679141	25	Malta	0,063623
13	Węgry	0,624763	26	Grecja	0,062669

Źródło: opracowanie własne.

Drugie miejsce na liście najatrakcyjniejszych inwestycyjnie państw Unii Europejskiej z punktu widzenia polskich przedsiębiorców zajmuje Wielka Brytania. Zawdzięcza je głównie wysokiemu poziomowi rozwoju gospodarczego oraz dużemu rynkowi zbytu. Ze względu na niezwykle liczną polską emigrację kraj ten jest bardzo dobrym miejscem inwestycji dla firm eksportujących lub produkujących rodzime produkty, których nie stać na dostosowanie marki do standardów panujących na innych rynkach (różnic kulturowych, prawnych, mentalnych,

itp.). Trzecie miejsce w rankingu zajmuje Luksemburg – najbogatszy kraj starego kontynentu. Nie jest on atrakcyjnym miejscem dla zagranicznych inwestycji bezpośrednich poszukujących dużych rynków zbytu, ale godnym zainteresowania dla firm wytwarzających dobra luksusowe (największe PKB *per capita*). Niskie bezrobocie i zamożność mieszkańców gwarantują chłonny rynek zbytu. Należy także zwrócić uwagę na stosunkową łatwość prowadzenia interesów w tym kraju. Na czwartym miejscu w rankingu znalazły się Niemcy, czyli kraj, który jest największym partnerem handlowym Polski. Decyduje o tym fakt, że jest to największa gospodarka Europy, dysponująca blisko 82 mln zamożnych konsumentów. Być może to wysokie podatki i koszty pracy sprawiły, że Niemcy znalazły się dopiero na czwartym miejscu. Wśród krajów, które razem z Polską przystąpiły do Unii Europejskiej w 2004 r., w kręgu największego zainteresowania polskich firm są Estonia, Węgry i Czechy. Najgorzej w zestawieniu wypadły natomiast kraje najbardziej oddalone od Polski (Malta, Cypr i Grecja), które charakteryzują się relatywnie małymi rynkami.

Tabela 9. Wyniki badań przeprowadzonych metodą Warda

Grupa	Kraje
1	Austria, Belgia, Dania, Finlandia, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Szwecja
2	Estonia, Litwa, Łotwa
3	Bułgaria, Czechy, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Węgry
4	Francja, Niemcy, Wielka Brytania, Włochy
5	Grecja, Hiszpania, Portugalia, Malta, Cypr

Źródło: opracowanie własne.

Za pomocą metody Warda usystematyzowano kraje Unii Europejskiej w pięciu grupach (tabela 9). Każda z nich zawiera państwa najbardziej podobne do siebie. Może pomóc to potencjalnym polskim inwestorom przygotować szerszą, długoterminową strategię ekspansji zagranicznej, obejmującą więcej niż jedno państwo. Co ciekawe, wyniki badania w ogromnej mierze pokrywają się z położeniem geograficznym wyodrębnionych grup krajów. W grupie pierwszej znalazły się wysoko rozwinięte kraje Europy Zachodniej i Skandynawii. Oprócz wysokiego poziomu gospodarczego cechują się one stosunkowo małą wielkością rynku oraz dużą łatwością prowadzenia działalności gospodarczej. Grupa druga to kraje nadbałtyckie, których gospodarki charakteryzowały się bardzo wysokim poziomem wzrostu w ostatnich latach. Obecnie jednak wzrost ten został znacznie wyhamowany z powodu kryzysu gospodarczego. Grupę trzecią tworzą nowo przyjęte do Unii kraje Europy Środkowowschodniej. Są one bardzo podobne do

siebie pod względem wielu uwzględnionych w badaniach wskaźników, a różnią się głównie wielkością rynku. Grupa czwarta to Wielka Brytania, Niemcy, Francja oraz Włochy, czyli kraje posiadające dominującą pozycję gospodarczą na świecie. Cechują się wysokim poziomem rozwoju gospodarczego oraz bardzo dużymi, chłonnymi rynkami. Ostatnia grupa to kraje południowej Europy, o podobnej kulturze i gospodarce, ale niebędące dotychczas obiektem dużego zainteresowania polskich inwestorów.

5. Podsumowanie

Przedstawione w artykule badania atrakcyjności inwestycyjnej państw członkowskich Unii Europejskiej z punktu widzenia polskiego przedsiębiorstwa chcącego dokonać ekspansji zagranicznej, mają charakter bardzo ogólny. Na podstawie dokonanej analizy pogrupowano kraje o podobnym klimacie inwestycyjnym, dając przedsiębiorcy szersze możliwości wyboru kraju będącego celem potencjalnej ekspansji zagranicznej. W rzeczywistości jednak firma przygotowując strategię wejścia na zagraniczne rynki i rozwoju na nich, musi uwzględnić o wiele więcej, bardziej szczegółowych czynników lokalizacyjnych. Najważniejsza jest oczywiście branża, w jakiej dane przedsiębiorstwo działa, a dokładniej, znalezienie rynku jeszcze nienasyconego, o dużym potencjale wzrostu. Bardzo często mniejsze firmy na początku nie prowadzą działalności na terenie całego państwa, ale koncentrują się na konkretnym regionie, dlatego też w swojej strategii powinny uwzględniać analizę poszczególnych regionów, a nie całych krajów. Każda firma powinna się zastanowić, czy chce osiągać zakładane zyski poprzez maksymalizację przychodów (kraje bardziej rozwinięte od Polski) czy też minimalizację kosztów (kraje na ogół biedniejsze). Wyboru danego rynku należy dokonać także na podstawie posiadanych możliwości finansowych, które determinują formę ekspansji zagranicznej. Wymienione powyżej problemy to tylko niektóre czynniki, jakie należy uwzględnić, wybierając miejsce lokalizacji inwestycji oraz rodzaj strategii wejścia. Zawsze należy pamiętać, że rozpoczęcie działalności za granicą to jedynie pierwszy krok, a nie gwarancja sukcesu.

Literatura

- Grabiński T., Wydymus S., Zeliaś A., *Metody taksonomii numerycznej w modelowaniu zjawisk gospodarczych*, PWN, Warszawa 1989.
- Hellwig Z., *Zastosowanie metody taksonomicznej do typologicznego podziału krajów ze względu na poziom ich rozwoju oraz zasady i strukturę wykwalifikowanych kadr*, „Przegląd Statystyczny” 1968, nr 4.

- Klima S., *Problemy zarządzania ochroną środowiska w gminie*, Opress, Kraków 1994.
- Markowski T., *Od konkurencyjności zasobów do konkurencyjności regionów*, „Samorząd Terytorialny” 1996, nr 12.
- Przybylska K., *Determinanty zagranicznych inwestycji bezpośrednich w teorii ekonomicznej*, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków 2001.
- Stec M., *Analiza porównawcza miar syntetycznych rozwoju społeczno-gospodarczego województw*, „Wiadomości Statystyczne” 2007, nr 6.
- Ward J.H., *Hierarchical Grouping to Optimise an Objective Functions*, „Journal of the American Statistical Association” 1963, vol. 58.

The Investment Attractiveness of EU Member States as Viewed by Polish Companies

Changes in the global environment encourage companies to adopt the policy of internationalization. Poland's membership in the EU provides Polish companies with more possibilities of engaging in the European common market. The company which intends to go international should consider a number of specific factors related to the host country which have an impact on the selection of location of overseas business activities. Such factors affect location-related decisions to varying degrees, but they always constitute a set of versatile and interdependent factors of direct and indirect impact. The presented results of research on the investment attractiveness of selected EU member states, based on the analysis of investment climate determining factors, aim to provide useful information for companies which consider taking a strategic decision to start overseas operations. The final decision, however, should be taken on the basis of the analysis of possible threats and opportunities resulting from internationalization as well as the company's resources and its ability to adapt to the environment of foreign markets.

Krystyna Przybylska – doktor habilitowany, profesor nadzwyczajny w Katedrze Mikroekonomii na Wydziale Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

Zainteresowania naukowo-badawcze: konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstw, klastry.

e-mail: krystyna.przybylska@uek.krakow.pl